

Horváthné Mátrai Katalin: (osztályvezető, Fővárosi Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat)

PÁRTFOGÓ A RENDSZEREN BELÜL ÉS KÍVÜL

Az előadásomnak a „Pártfogó a rendszeren belül és kívül” címet adtam, mivel az időközben bekövetkezett jogszabályi változások a pártfogót eltérő szerepkörbe helyezték.

Ez a szerepváltozás feltételezi azt a rendszerszemléletben való gondolkodást és munkamódszert, ami a külföldi esetkezelések tükrében segíti át- és átfogalmazni ezt a speciális segítő tevékenységet.

Előadásom témafelvetése: Mi is valójában az elterelés? „Terápiás igazságszolgáltatás avagy „igazságügyi patologizálás”?⁵⁸

Külföldi kitekintés az „Elterelésről”

Elsőként tekintsük át a droghasználók „büntetés helyett kezelés” jellegű ellátását a külföldi gyakorlat tükrében.

Szembeötlő tény, hogy a fejlett országokban mindenütt létezik ilyen gyakorlat. Országonként eltérő képet mutat azonban a büntető igazságszolgáltatás, a terápia, a szociális szolgáltatások és a prevenció célja, aránya, határa.

– Úttörő modellként az **Amerikában** működő: DTC (drug treatment court)- azaz Drogetherápiás Bíróságokat kell említeni.

Az elrettentésen alapuló gyakorlatot 1989-ben az első betegség modell megjelenése váltotta fel. A terápiás szemléleten túlmutatva létjogosultsága annak a felismerésnek volt köszönhető, hogy a szerhasználat és a rendőri fellépés nem volt képes megszakítani a kapcsolatot a droghasználat és a bűnözés között. Így az eredeti cél inkább az igazságszolgáltatás felgyorsítása volt.

Ezt követően a korai beavatkozás került előtérbe: letartóztatás után azonnali kezelés következett a szerhasználó elkövetőkkel, team munkában (a terápiás közeg és az igazságügy szereplői) közösen dolgoztak a kezelésen, ún. Koordinált esetmenedzselés munkamódszerrel.

Ma egyre inkább problémamegoldó bíróságokról beszélhetünk, ahol a cél a helyi közösség bevonása.

---

⁵⁸ Dr. RÁCZ JÓZSEF c. alapján

– **Ausztrál** elterelés modellje – bizonyos elemeit tekintve hasonlít leginkább hazai gyakorlatunkra. Fázisai a következők:

1. *fázis* – Letartóztatás előtti fázis- rendőri elterelés, pénzbírság, néha beutalás a kezelőrendszerbe. Célja a bírósági leterheltség csökkentése.
2. *fázis*- Tárgyalás előtti fázis- kiemelt jelentőségű. A döntést jogász és terápiás személyzet közösen hozza meg. Kiemelt figyelmet fordítanak a családtagok bevonására.
3. *fázis*- Büntetés előtti fázis- a terápia idejére késleltetik, elhalasztják a büntetést- lsd. hazai elterelés gyakorlatát.
4. *fázis*- Büntetés utáni fázis- büntetés része a kezelés, ez hasonlít leginkább az amerikai DTC-hez.
5. *fázis*- Elbocsátás előtti fázis - az igazságszolgáltatásból kikerülés előtti fázis- itt pártfogó kirendelésével jár együtt!

– **Európában** a QCT (quasi-compulsory treatment) modellt kell megemlíteni, amelynek lényege a kötelezés és a kvázi kötelezés. Az amerikai kötelezés pozitív hatásaival szemben a jogi kötelezés inkább egy keret, lehetőség. Diffúz modellek-hibrid megoldások jellemzőek erre a modellre.

Szereplők a kliensek/ az elkövetők és az érintettek. Érdekessége, hogy nem csak az igazságszolgáltatás kezdeményezheti a kezelést, hanem a család és a munkahely is kényszerítheti a klienst a kezelés vállalására. Ez erősíti a szociális kontrollt.

A módszer tekintettel van a motiváció sajátosságára (változékonyság), így a motivációfokozó technikák kerülnek előtérbe. A modell fő elve, hogy a szankciók gyorsak és kiszámíthatóak legyenek.

– **Angliában** a DTTO (Drogkezelési és drogtesztelési elrendelés) modell hasonlít leginkább az amerikai modellre. Jellemzője a módszernek, hogy széles az összefogás az igazságügy és a terápia résztvevőivel. A modell erőssége, hogy programok széles választékát nyújtja. Azonban szakmai dilemmaként merül fel a módszerrel szemben, hogy az eredményesség más a terápia oldaláról és más az igazságügy oldaláról is.

Következtetések a szakirodalmi összegzés kapcsán

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a háromféle elterelés a célcsoportokhoz képest nem elég differenciált. Az „elterelés” folyamata (késői állapotfelmérés, késői kezelés) a kliensek számára hosszú, nem átlátható folyamat. Az elterelés idejére vonatkozó szabályozás rigid, nem alkalmazkodik a kliens igényéhez. A felvilágosító-kezelés gyakorta „igazolásgyártó” funkciójú, helyébe szakmai tartalmat kell kialakítani. Az

„elterelésben” résztvevőkről pontos nyilvántartást kell vezetni. Klienskövetésre, a kapacitás felmérésére és összehangolt tevékenységekre lenne szükség.⁵⁹

A pártfogó, mint segítő a rendszeren belül:

Hosszas szakmai vita és egyeztetés előzte meg a pártfogó, mint igazságügyi szociális munkás bekerülését a terápiás folyamatba.

Az elmúlt idők bebizonyították, hogy a kényszerkapcsolat valódi szakmai tartalommal való megtöltése az alábbi pontokon kristályosodott ki.

Tapasztalataink szerint a pártfogó, mint esetgazda biztosította a kereteket az igazságszolgáltatás- és a terápiás oldal között. Híd szerepet töltött be a kliens és az ellátórendszer között.

Munkatársaink óriási szakmai előnyként élték meg, hogy a párhuzamos pártfogói munka során, (amikor más bűncselekmény esetében elmarasztalták kliensünket és pártfogó felügyelet alatt állt)– a pártfogó felügyelő hasznosíthatta az elterelés eszköztárát, eredményeit beforgathatta kezelésébe.

A terápiás oldal ugyanekkor felhasználhatta a pártfogói segítő kapcsolat hozadékát. Ennek során a pártfogó életvezetési, szociális készségek fejlesztését segítette elő, és folyamatos támogatását biztosított a kliensének.

A bemutatott előnyök mellett azonban a következő hátrányokat éltük meg:

Az ellátórendszer tagjai egymástól elszigetelten végezték munkájukat. Nem minden esetben alakult ki a bizalmi légkör, ennek megléte személy, nem intézményfüggő volt.

A rendszer minden tagjának, de leginkább a pártfogónak nagy gondot okozott a „füstbe ment”, jogerő előtt megkezdett kezelések. Gyakran az indulatok kollégáinkon csapódtak le.

Szintén jelentős energiát jelentett azon ügyek menedzselése, amit mi „megkésétt levél” néven emlegettünk. Ezek a késői jogerősítéssel hivatalunkhoz érkezett ügyek, már eleve vesztes helyzetbe hozták klienseinket, ellehetetlenítve kezelésüket.

A külföldi tapasztalatoknak megfelelően, hazánkban is jelentős problémaként érzékeltük, hogy a terápiás ellátórendszer telítettsége, kapacitása ismeretlen a pártfogó számára. Így az eredetileg neki szánt javaslattevő funkció sérül.

Főleg a kezdetekben, a terápiás ellátórendszer pályázati tartalma ismeretlen volt a pártfogó számára, (pl. absztinencia elvárás stb.) így nehézséget okozott a személyre szabott ajánlattétel, főleg a Fővárosban.

---

⁵⁹ Dr. RÁCZ JÓZSEF c. alapján

A pártfogó, mint segítő a rendszeren kívül

Az időközben bekövetkezett jogszabályi változások az elmúlt időszak szakmai tapasztalatára reflektáltak. Mi, a pártfogói rendszer tagjai, örömmel üdvözlöttük az alábbi vívmányokat:

- A kliens hamarabb kerül kezelésbe, kevés idő telik el a korai felismerés és az intervenció között.
- A valódi célt szolgálta, hogy az eljárás már nyomozati szakban megszűnhet.
- A gyakorta kifogásolt „másodlagos büntetés”-ként megélt bűnügyi költségterítés elkerülhető nyomozati szakban. Ez természetesen a motivált és szabálytartó kliens esetében működik.

A korszakváltás idején hátrányként éltük meg azonban a következőket:

- A drogszcéna szereplői nem kaptak kellő információt a jogszabályi változásokról és annak rájuk és a többi szereplőre gyakorolt hatásáról.
- Továbbra sem lettek kimondva szakmai protokollként a szerepek, kompetencia határok. Kezdetekben a tanácstalan rendőrség, ügyészség, elterelőhelyek - információért az esetgazdának kikiáltott pártfogóhoz fordultak, aki önmaga sem rendelkezett megfelelő információval

Így saját kompetencián belüli megoldási módokat alakítottak ki az igazságügy szereplői (ügyész/pártfogó) megfelelő intézmények közötti koordináció hiányában.

Számos kutatás és vizsgálat született, de az eltelt időszak tapasztalatai nem összegződtek, nem alakult ki valódi párbeszéd a szakmai oldalak között.

A pártfogó nehézségei a rendszerben történelmi koroktól függetlenül

A büntető igazságszolgáltatás útjáról az egészségügyi ellátórendszer felé történő diverzió, mint a vádemelés elhalasztásának speciális tartománya, a pártfogó felügyelet végrehajtásának jogkövetkezményeit nem hagyhatja figyelmen kívül.

Ennek az anomáliának gyakran megélt területe a pártfogás alól magukat kivonó, „Eltűnt” kliensek esetei. Az ő felkutatásuk kapcsán, bár választásuk az önkéntességen alapult, hatósági eszközökkel járhat csak el a pártfogó.

Mi lesz veled külföldi szerhasználó? -munkacímét adtuk a külföldön élő, elterelésre utalt pártfogói ügyeknek. Itt a nehézséget annak a protokollnak a hiánya jelentette/jelenti, ami a külföldön teljesített elterelések honosításának problémája. Nincs és nem is volt kijelölve olyan ellátóhely, szervezet, ami erre a feladatra jogosult.

Ki mutat egy helyet, ahol beszélnek oroszul? Ugyanennek a problémakörnek a másik oldala, a hazánkban kábítószerrel visszaélést elkövetett külföldi állampolgárságú kliensek kezelésének lehetetlen volta.

A pártfogó ahol tud, segít

Környezettanulmány

A Büntetőeljárásról szóló törvény változása kapcsán a pártfogó kerül először segítőként a rendszerbe.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat fiatalok esetén az alábbi feladatokat tudja már nyomozati szakban felvállalni:

- A kliensek és családjuk tájékoztatása tisztánlátásuk érdekében.
- Elterelőhelyek bemutatása, felvilágosítás a várható következményekről-
pedagógiai véleménykérés, bűnügyi költség.

Jóvá-Tett Hely Közösségi Foglalkoztató

Az Országos Bűnmegelőzési Bizottság pályázatának köszönhetően a Fővárosi Igazságügyi Hivatal háttérintézményeként jött létre a Jóvá-Tett Hely Közösségi Foglalkoztató.

Feladata, a külön magatartási szabályként előírt csoportos és egyéni technikák feltételrendszerének megteremtése, a szakmai kapcsolatok összefogása és szintetizálása az esetkezelés érdekében, valamint a strukturált szabadidő eltöltés feltételeinek megteremtése.

Jelen témában a hosszú várakozási idő és a kevésbé motivált kliensek megtartása érdekében hivatalunk helyet biztosított az Nemzeti Drogmegelőzési Intézet kezelő teamjének.

- Eredménye a maximális telítettség a csoportokban.
- Kis lemorzsolódási arány
- Konzultáció a kezelőhely és a pártfogó között
- Más szolgáltatások igénybevétele: csoport, munkaerő piaci elhelyezés, képzés, szabadidő (internetkávézó, könyvtár, sport stb.)

Következtetések

- Jogharmonizáció a bűnügyi költség terén
- Külföldi kliensek kezelésének átgondolása
- Közös esetkezelés, egymás tapasztalatainak beforgatása
- Állapotfelmérés illeszkedése a kezeléshez - addiktológiai konzultánsok bevonása